

Г л а в а X

У ЗАВРШНИМ ОПЕРАЦИЈАМА У ПРОЛЕЋЕ 19

Рат са фашистичком Немачком ближио се крају. Хитлерова заповест *лод* шифром „Изгорела земља (Verbrante Erde) о разарању свих објеката и постојења унутар Немачке да би се успорило напредовање савезничких армија — није ни стигла до њених изашаја када су се код Торгауа на Лаби, 25. априла 1945, сусреле трупе Црвене армије и англоамеричке армије. Тога дана су снаге 1. белоруског и 1. украјинског фронта Црвене армије окружиле Берлин, у којем је Хитлер у присуству својих најближих сарадника писао свој политички тестамент наименовавши адмирала Деница за новог фирера Рајха. А 29. априла, после пробоја немачког фронта на реци Поу и офанзиве англоамеричких армија ка северу Италије, у којој је потписана капитулација немачких снага у северној Италији, Аустрији, Штајерској и Корушкој.¹

Међутим, немачко-квислиншка балканска група на југословенском ратишту пружала је и у пролеће 1945. жива отпор јединицама Југословенске армије. Чак и тада, када је продором 1. венгерске армије кроз Аустрију ослобођен Беч (9. априла), чиме је њена одступница ка Аустрији била непомерно пресечена. Истина, штаб групе армија „Е" са командиром Лером на челу вршио је припреме за повлачење својих снага, али се то успавало

¹ Ж. Атанацковић „Војвођански пролетери"; стр. 158—159. Срета Савић „51. војвођанска дивизија".

напуштање сремског фронта и источне Хрватске није смело предузети све док 21. брдск[^] корпус и још неке немачке јединице не стигну из Босне у Брод и Славонију. Због тога је Јер, командант немачких снага на Југоистоку, дао задатак 34. армијском корпусу да одсудно брани положаје на сремском фронту и да разради план повлачења са тог фронта, с тим што ће почетак повлачења бити накнадно саопштен. Међутим, то саопштење није стигло ни до 12. априла. Офанзива Југословенске армије, започета ноћу 11/12. априла 1945, предухитрила је реализацију тако планираног немачког повлачења.²

Током марта и априла Југословенска армија је вршила обимне и темељите припреме за пролећну офанзиву и коначно ослобођење још неослобођених крајева наше земље. Директивом врховног команданта маршала Тита и планом Генералштаба за пролећну офанзиву Југословенске армије извршено је груписање и постављени задаци јединицама наше армије: Трећа југословенска армија у Бачкој и Барањи, са Шестим и Десетим корпусом у Хрватској имала је задатак да форсира Драву и Дунав, да разбије одбрану непријатељског левог бока и садејствује 1. армији у ликвидацији сремског фронта, а затим да гони непријатеља општим правцем Нашице — Вировитица — Вараждин.³

² Исто; Архив ВИИ, к. 70-А-V, бр. рег. 1/1-а; к. 70-А/II, бр. рег. 3/3; к. 292, бр. рег. 1/3.

³ Прва југословенска армија у Срему и Посавини (источна Босна) имала је задатак да пробије сремски фронт и у садејству са Трећом армијом окружи и уништи непријатељске снаге, а затим да настави продор правцем Славонски Брод — Градишка — Загреб; Друга југословенска армија и Сарајевска оперативна група корпуса, прикупљена у Босни, требало је да ослободи сва места у долини реке Босне до Босанског Брода и Дервенте, а потом да се размести на подручју Желче — Босански Брод; Трећи корпус се враћа у источну Босну, ради уништења разбијених непријатељских делова, а Други и Пети корпус, по ослобођењу Бањалуке, чисте долину Уне све до Сиска и Карловца; 4. југословенска армија у садејству са Ратном морнарицом, груписана у северној Далмацији, разбија непријатељске снаге у Лици, Горском котару и на Јадрану и

Операцијама 4. армије у другој шоловини марга 1945. лочела је пролећна офанзива за коначно оело-бођење још неослобођених крајева наше земље. Петог априла у сфанзиву је прешла Друта армија, а 11/12. априла Прва и Трећа армија.

1. ПРИПРЕМЕ ЗА ПРОЛЕЋНУ ОФАНЗИВУ

По ликвидацији болманског мостобрана јединице 3. армије налазиле су се на својим ранијим положајима за одбрану леве обале Драве, од села Торјанци до њеног ушћа у Дунав. У свим јединицама у духу планова Генералштаба и штаба 3. армије извођене су обимне војно-политичке, партијске, организацијске и материјално-техничке припреме за предстојећу пролећну офанзиву. У 16. дивизији је расформирана 15. војвођанска бригада „Шандор Петефи“, а њен старешински и борачки састав распоређен у остале бригаде у дивизији; формиране су инжињеријске, извиђачке, аутоматичарске чете и чете за везу; ојачани су организацијским, кадровским и материјалним средствима санитетска и интендантска служба у бригаама. Сви штабови и команде чета усмерени су и максимално ангажовани на припрему људства за форсирање реке Драве, проучавање њене обале и земљишта, прикупљању података о снази и распореду непријатеља, набавци и изради пловних средстава, попуни резерви муниције и хране, поправци одеће и обуће и другог.

Уочи форсирања Драве и пролећне офанзиве 2. војвођанска бригада је била на левој обали те реке од села Торјанци (кота 88) до Вучјег Топоља. У евом саставу имала је четири баталона и приштапске јединице — укупно бројно стање: 2.001 борац и старшина. Од наоружања располагала је са: 713 пушака, 619 аутомата, 109 пушкомитраљеза, 18 митраљеза, 16 противтенковских пушака, 19 минобацача 82 мм, 25

продужава надирање до линије Нови—Карловац, а потом преко Огулина напада Трст.

Ж. Атанацковић, „Срем у НОР и социјалистичкој револуцији“, стр. 552—553; Ахмет Ђонлагић, Жарко Атанацковић, Душан Пленча „Југославија у другом светском рату“.

нобацача 50 мм, 4 противтенковска топа 45 мм; радио-станицама, телефонским централама и апаратима, неколико километара телефонских каблова и другим.⁴

Штабови 2, 1, 4. и Артиљеријске бригаде изврчили су рекогносцирање Драве, које је организовао таб 16. дивизије. Том приликом извршено је извиђање терена, анализирани су подаци о тактичким и техничким условима за форсирање Драве, одређена места прелаза и одсеци за форсирање и друго. Борци су улежбавани у: гтрилажењу реци на месту прелаза, релслеу дребацивања, укрцавању, превозењу и искрцавању; прављењу пролаза у минским пољима; отварање ватре са чамаца, доскоку на обалу и поступцима после пребацивања. У бригади су формиране и јуришне групе за уништавање непријатељских бункера. Голово свакодневно је одржавано по неколико састанака штаба бригаде са штабовима батаљона и команданата самосталних чета, са водницима и делегатима, са десетарима, а затим и бројни састанци партијских ћелја и скојевских актива. Укратко, у бригади је врло цо у кошници.

Ванредно важан и деликатан задатак у припремама за форсирање стајао је пред обавештајним органима и читавом обавештајно-извиђачком службом бригаде. Готово није прошла ниједна ноћ, а да неки обавештајац или група нису прешли Драву, како би мо ухватили непријатељског војника — „живи језик“, сазнали нешто о саставу, бројном стању и распореду његових јединица, о положајима, линијама ровова и саобраћајницама, бункерима, ватреним положајима артиљерије, митраљеза и друго. Обавештајци 2. Бригаде: Марко Нинковић, Петар Јовановић, Петар Мисалић, Жика Давидовић, Светозар Зеленковић, Миланко Коички, Миливој Малбаша, Стеван Албина, Милош Половина, Ђура Увелин, Мита Шевић и други су са инжењерцима Бранка Радуловића имали задатак да испитају и конфигурацију земљишта, места при-

⁴ Иво Матовић „Повратак ратника“, стр. 193—194; Архив АИИ, к. 954, бр. рег. 1-16/4, 1-2/4; к. 967, бр. рег. 27/1.

лаза на овој и места искрцавања на супротној обали. Ти подаци су груписани, анализирани и достављани штабовима на коришћење.

Обавештајно-извиђачка служба 2. бригаде 16. дивизије и 3. армије је јако много помогла да штабови добију тачну и реалну слику о непријатељу. Знало се да десну обалу Драве брани ојачана немачка 11. ваздухопловна пољска дивизија (11, 21. и 111. ловачки пук, 11. артиљеријски пук, неколико приштапских батаљона, 606. пук, 808. батаљон за осигурање, 6. полицијски батаљон и друге мање јединице) са укупно 10.000 војника. Она је држала фронт од Вуковара до Доњег Михољца. Непријатељ је уз обалу Драве ископао ровове и повезао их саобраћајницама. Постојали су и бункери, а простори уз саму обалу били су и по дубини минирани. Други положај, на 3—4 км јужно од Драве, био је организован у групном систему. За кружну и упорну одбрану су утврђена многа насељена места.⁵

Обавештајци и инжењерци су штабовима пружили драгоцене податке и о земљишту и помогли у избору одсека за форсирање и места прелаза. Исто тако су помогли да се пронађе и прикупи 18 дрвених и још неколико такође дрвених, али дотрајалих чамаца. Њих су поправљали и оспособљавали за употребу инжењерци бригаде, дивизије и армије. Инжењеријски батаљони 3. армије, дивизије и инжењеријске чете су у овом периоду и сами направили више чамаца, понтона, весала, вранглија, распорних конопаца, ленгерских ужета, кланфи и другог.

Од свег инжењеријског материјала који је прикупљен, израђен или добивен од виших штабова 16. дивизији је додељено: 4 понтона, 15 гумених чамаца А-3, 43 дрвена чамца, 1 ванбродски мотор „ковач”. Дивизији су придате и две чете армијског инжењеријског батаљона.⁶

⁵ Ж. Атанацковић „Војвођански пролетери”; Иво Матовић „Повратак ратника”; Срета Савић „51. војвођанска дивизија”.

(Исто,

У заповести од 10. априла 1945. штаба 3. армије, између осталог, каже се:

„... Наша армија има задатак да са главнином снага форсира Драву, а са мањим снагама Дунав, разбије непријатељску одбрану у рејону Валпово — Осијек, потом продужује даљо надирање ка југоистоку у циљу обухвата Осијека са јужне стране и брзог продирања ка линији Винковци — Стари Микановци, на којој се повезује са левим крилом Прве армије, а на простору између Осијека и Вуковара са десним крилом Прве армије. При томе се обезбеђује од Ђакова и Нашица. По извршењу тог задатка наша армија са свим снагама окреће фронт и предузима брзо продирање ка западу општим правцем Доњи Михаљец — Вировитица — Вараждин... ширећи се у лево до линије Стриживојно — Пакрац — Чазма, а у десно до Драве. Јево од нас продираће Прва армија општим правцем Брод — Нова Градишка... Западно од нас једновремено форсираће Драве на свом сектору врше јединице 1. бугарске армије...”⁷

Шеснаеста дивизија добила је задатак да форсира Драву на одсеку Торјанци — Вучје Топоље, с тим да се њене главне снаге пребаце наспрам Гатског Рида; 2. бригада прелази Драву према селу Церје, што је било прецизирано и заповешћу штаба 16. дивизије и штаба 2. бригаде.

„... Друга бригада” — каже се у заповести штаба 16. дивизије од 11. априла 1945. — „поставиће се са свим својим деловима на долазне положаје у шуму јужно од Торјанског рита и тачно у 23 часа 11. овог месеца отпочети са пребацивањем на сектору реке Драве западно од острва па до воденице... на Драви. По овлађивању обалним појасом јужне обале реке Драве енергично продирати ка тригонометријској тачки 101 и даље ка реци Карашици... По пребацивању свих снага наставити продирање на комуникацију Гат — Велишковци...”

Одмах по добијању заповести штаба 16. дивизије одржани су састанци свих партијских ћелија и скојевских актива, штаба 2. бригаде и батаљона и команди чета и обављене последње — завршне припреме.

⁷ Архив ВИИ, к. 293, бр. рег. 18/1; к. 954, бр. рег. 1-17/4, 1-2/4.

Сви комунисти и чланови СКОЈ-а су до детаља упознати са предстојећим задатком и начином његовог извршења. Али је сваки члан Партије и СКОЈ-а добио и конкретно задужење у реализацији задатака своје десетине, вода, чете, батаљона и бригаде и приликом форсирања Драве, и у политичком раду у народу у местима која бригада буде ослобађала или кроз њих само пролазила.

После подне 10. априла штаб 2. бригаде позвао је све штабове батаљона да им саопшти своју одлуку и замисао о дејству бригаде. Речено им је да 1. и 2. бригада форсирају Драву у исто време на два посебна правца. Оне треба да избију на линију Валпово — Доњи Михољца, с тим да 2. бригада затвори правац од Доњег Михољца, а 1. бригада од Валпова. Да прзи пређе Драву и пробије бригади пут преко Драве добровољно са својим батаљоном јавио се Митар Станојловић, командант 1. батаљона. Затим су утаначени и сви други важни задаци сваког батаљона, артиљерије, инжињерије, везе, интендантуре, санитета и друго. Посебно је било речи о садејству међу батаљонима и четама, као и о садејству 1. и 2. бригаде, а затим и 4. бригаде, која са Артиљеријском бригадом дивизије обезбеђује форсирање. После овог састанка одржани су краћи дошвори у батаљонима и у четама.⁸

2. ФОРСИРАЊЕ ДРАВЕ И ОСЛОБОЂЕЊЕ ВАЛПОВА, ДОЊЕГ МИХОЉЦА, НАШИЦА И ОСИЈЕКА

Тачно у 23 часа 11/12. априла 1945. лочело је са 18 дрвених и неколико гумених чамаца отискивање првог таласа 2. бригаде, који су сачињавали борци 1. батаљона. Чамци су нечујно секли таласе Драве више потискивани снагом веслача него њиховом вештином. Пред самом дееном обалом, из рејона Церја, борци су обасути снажном митраљеском ватром из бетонских и дрвених бункера. Убрзо су три пешадијске, а за њима митраљеска и минобацачка чета и санитетски вод 1.

⁸ Иво Матовић „Повратак ратника“.

Борци 16. војевођанске НОУ дивизије форсирају Драву, април 1945.

батаљона већ стајали на тврдом тлу десне обале. Тринаест чамаца остали су и даље крај обале, јер су били изрешетани ватром митраљеза. Први батаљон се за тренутак сређивао припремајући се за јуриш. Одједном се проломише звуци седам труба и хармонике, са „Пилом^а на челу, који из све снаге засвираше „јуриш!“ Био је то борбени позив **ЧИЈИ** крај прекиде ураганска ватра из свих оружја наших бораца, али и из непријатељских бункера. Командир 1. чете Тојка Докић, који је на себи имао већ 15 рана, поделио је своје борце по групама и одељењима, они су се већ привлачили бункерима. Док су их пушкомитраљези и митраљези штитили ватром, бомбаши сручише бомбе у отворе бункера. Читав батал>он се као пипци полигта увлачио у непријатељски распоред, освајао метар по метар подравске земље и грудима својих бораца отварао прелаз 2. бригади. Музика се померала са стрелачким стројем и из заклона свирала до изнемогло-

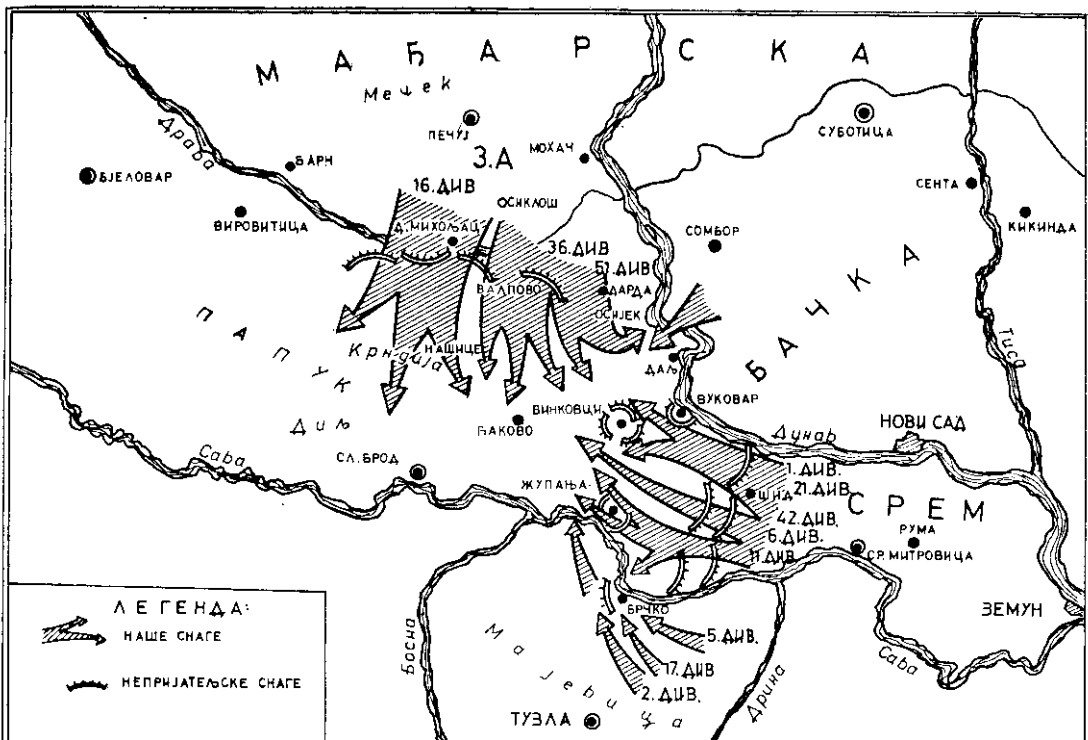
сти. До три часа ујутро сви батаљони 1. и 2. бригаде су пребачени преко реке и по деловима, како су стигли, одмах убацивани у борбу. Прва бригада заузима пустару Загајце и село Свету Ану, Бистринце и Белишће и до 20 часова 12. априла, заједно са једним батаљоном 4. бригаде и 2. батаљоном 6. бригаде 36. дивизије ослобађа и Валпово. Друга бригада ослобађа Гат и Чрнковце, а 4. бригада Велишковце, Марјанце, Тиборјанце и Валповачку Горицу. Тиме је 16. дивизија 12. априла овладала предвиђеним ширим мостобраном, који се протезао линијом Драва — Чрнковци — Марјанци — Валповачка Горица — Валпово.⁹

Овог дана 36. дивизија, која се налазила лево од 16. дивизије, и која је водила оштре борбе с нехријатељем још од средине Драве, ослободила је Нард, Шаг, Ладимировце и овладала ширим мостобраном. У исто време 51. дивизија, лево од 36. дивизије, водила је жестоке борбе пред Јосиповцем и Петријевцима. Њена 8. бригада је тек у трећем покушају прешла Драву и ослободила село Сарваш, али је противнападом непријатеља одбачена поново на леву обалу реке. Овог дана западно од 16. дивизије искрцао се на десну обалу Драве, наспрам Светог Ђурђа, један ојачан батаљон 29. пука 3. бугарске дивизије, који се повезао са нашом 2. бригадом.¹⁰

Тако су јединице Треће армије одлучним и упорним дејствима пробиле одбрану немачке 11. ваздухопловне пољске дивизије на широком фронту. То им је створило повољне услове да у току 13, 14. и 15. априла наставе енергично наступање ради даљег проширења мостобрана и избијања на линију Доњи Михољац — Нашице — Осијек. При томе 51. дивизија ослобађа Даљ, Борово, Сарваш, Кравице, Адолфовац,

⁹ Архив ВИИ, к. 293-А, бр. рег. 7/6, 8/6; к. 954, бр. рег. 1/4; к. 1246, бр. рег. 4/3; к. 1396, бр. рег. 14/3; к. 1402, бр. рег. 35/3; Ж. Атанацковић „Војвођански пролетери“; Срета Савић „51. војвођанска дивизија“; Иво Матовић „Повратак ратника“; Шпиро Лагатар „4. војвођанска бригада“.

¹⁰ Исто; Ахмет Ђонлагић, Жарко Атанацковић, Душан Пленча „Југославија у другом светском рату“.

а у садејству са 3. и 5. бригадом 36. дивизије Петријевце, Јосиповац и Осијек; 36. дивизија заузима Ладириновце, Бизовац, Рудолфовац, Разбојиште, Подгорац и са јединицама Шестог корпуса подилази Нашицама са југа и истока, док 16. дивизија ослобађа Подгајце, Бочкинце, Ивановце, Харкановце, Бочањевце, Шљивовешце, Нашичку Брезницу, Будимце, Шапшиновце, Клокочевце, Вукојевце, Велимировац, Пореч, Поречки Гај и друга места. Друга бригада у садејству са једкрхм батаљоном 29. пука 3. бугарске дивизије ослобађа Свети Ђурађ и Доњи Михаљца, а 1. војвођанска бригада 16. дивизије, делови 36. дивизије и 6. корпуса до 5 часова 16. априла ослобађају и Нашице.¹¹

Тако је 3. армија после успешног форсирања Драве и Дунава до 16. априла 1945. овладала линијом Осијек — Нашице — Доњи Михаљца. За време форсирања и у току даљих борби до пуног изражаја су дошле све оне темељите припреме за овако деликатан и сложен задатак. Успеси 3. армије у Подравини и 1. армије после пробоја сремеког фронта натерали су команданта Југоистока да нареди повлачење 34. армијског корпуса на наредне припремене положаје. Обе наше армије на свом правцу наступања ослободиле су многа места и градове: Винковце, Осијек, Вуковар, Валпово, Жупању, Ђаково, Доњи Михаљца и Нашице. Врховни командант маршал Тито је за те успехе похвалио и изразио захвалност свим борцима и старешинама 1, 2. и 3. армије.¹²

Веза је добро функционисала

Одмах за првим таласима 2. бригаде Драву су прешли и борци Инжињеријске чете, а убрзо и Противтенковска батерија, батерија топова 76 мм и минобацача 120 мм. Сви штабови батаљона и штаб бригаде су имали радио-станице, али су и поред тога везисти бригаде вукли са собом и телефонске централе и апарате и километре кабла.

¹¹ Исто; Архив ВИИ, к. 954, бр. рег. 1—2/4.

¹² Исто.

Инжињерци су одмах, када су батаљони на десној обали Драве јурнули на непријатељске ровове и бункере, имали пуне руке посла: разминирали су места пролаза, уређивале рампе и путеве за артиљерију, поправљали оштећене чамце, чистили обалу од мина и других препрека и обезбеђивали даље напредовање својих јединица. Они су на тим пословима показали велико пожртвовање, умешност и брзину у раду. Млади артиљерци, некадашњи бомбаши и противтенковци, Ђорђе Алимпијевић, Срето Аћимовић, Милош Бакић, Максим Вукадиновић и други, иако на брзину обучени, већ су ратовали као прави артиљерци подржавајући пешадију и у њеним првим јуришима и у борбама за даље проширење мостобрана, као и у савлађивању отпорних тачака и чворова одбране у насељеним местима. Сада су њихове артиљеријске припреме и подршке напада биле ефикасније и прецизније. Концентрација ватре више оруђа и батерија била је све чешћа.

Везисти су имали да издрже велике напоре да би у свако време обезбедили сигурну радио, жичану, сигналну и курирску везу са својим штабавима, са претпостављеним и суседима, са артиљеријом и авијацијом. Радисти су готово трчали за својим штабом и јединицама, носећи станице на својим плећима и премсштајући се често са положаја на положај. Телефонистита су се оквасиле телефонске жице у Драви, па је долазило до индукција и слабе чујности. А кад су прешли Драву и пружили линију, брзо су је морали скидати, јер су јединице већ далеко одмакле. То постављање и скидање отегло се у недоглед. Због свега тога, да не би било прекида везе, курири су најчешће употребљавани ради преношења кратких наређења и извештаја. Када би налетела наша авијација, везисти су као и сви други борци постављали платно и давали сипнале за распознавање. Упркос бројних тешкоћа у овако сложеним операцијама везисти су са успехом обавили све своје задатке.¹³

¹³ Исто.

Невоље интенданата и економа

Почев од форсирања Драве па све до завршних борби највеће муке и невоље преживљавали су интенданти, економи и интендантска служба у целини. Трчали су за својим јединицама које су им непрекидно измицале гонећи у стопу непријатеља и улагали крајње напоре да борце снабду храном и другим потребама.

Командант позадине бригаде Стојан Стојнић, интенданти бригаде и батаљона и економи у четама често су у шали задиркивали интенданта 2. батаљона Славка Станковића Арцапулу, првоборца из Бешке, чила се комора негде на Коњуху, у једној оштрој борби батаљона нешто узнемирила и повукла мало уназад. „... Твоји су тада“ — говорили би Арцапули — „одмагли само једанпут, па си због тога критикован. Нама сада сви батаљони и читава бригада стално измичу и одмагле, а ми просипамо пуне казане. Кота ми сада да критикујемо: наше штабове и јединице који јуре за непријатељем или непријатеља који бежи...?“

Задаци и послови позадинске службе сада у завршној офанзиви наше армије постајали су из дана у дан све бројнији и сложенији. Команда позадине и интендантска служба 2. бригаде је, осим својих задатака, добијала и низ послова дивизијске и армијске позадинске службе: у асанацији бојишта и евакуацији плена, збрињавању ратних заробљеника; код ремонта, снабдевања и одржавања технике; прикупљања одржавања и занављања људских и сточних намирница и средстава за живот и борбу; у сложеној организацији дотура и евакуације на дужим релацијама и друго.

Истина, батаљонске и четне службе исхране бо-раца и стоке, снабдевања муницијом и санитарским материјалом решавале су те послове у договору са својим штабовима, командама подручја и народнослободилачким одборима. А било је случајева да је у слагалиштима и базама хране било довољно — резервни оброци или кувана храна — али није могла да се

на време дотури борцима на терену. Јер после дневног марша и непрекидне борбе, када се прелазило и до 30 километара, то је било и нормално и неопходно. Тада су наше команде чета, штабови батаљона и бригаде то решавали на лицу места у споразуму са теренским војнопозадинским установама и ослободилачким организацијама или куповином.

Упркое свих тих и других потешкоћа позадинска и интендантска служба 2. бригаде је са успехом обавила одговорне и сложене послове који су пред њом стајали у завршним борбама наше армије у пролеће 1945. године.¹⁴

3. ГОЊЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ НАШИЦЕ—ПОДРАВСКА СЛАТИНА—ВИРОВИТИЦА

После напуштања Осијека, Нашица и Доњег Михољца непријатељ се ужурбано повлачио према Вировитици, Подравској Слатини, Копривници и Бјеловару.

Трећа армија је имала задатак да гони непријатеља општим правцем: Нашице — Вировитица — Вараждн. У том циљу 51. дивизија, у садејству са 29. пуком 3. бугарске дивизије, требало је да са просторије југозападно од Доњег Михољца што пре избије у подручје Подравске Слатине и дресече одступницу непријатељским снагама које су се повлачиле ка Вировитици; 36. дивизија, у центру распореда 3. армије, имала је да настави фронтално гоњење непријатеља правцем Нашице — Подравска Слатина; 16. дивизија је обухватно-обилазним маневрима преко северних падина Крндије и Папука требало да садејствује 36. дивизији у њеном нападу дуж комуникације Нашице — Подравска Слатина — Вировитица.¹⁵

¹⁴ Архив ВИИ, к. 211, бр. рег. 11/7; к. 291, бр. рег. 6/1, 1/2; „Ударник“ бр. 14/1945; Ђока Ивановић „О снабдевању у НОР“ Војно дело бр. 12/1956.

¹⁵ Срета Савић „51. војвођанска дивизија“; Ж. Атанацковић „Војвођански пролетери“; Ахмет Ђонлагић, Жарко Атанацковић, Душан Пленча „Југославија у другом светском рату“; Архив ВИИ, к. 954, бр. рег. 1—2/4, 1—26/4.

Непријатељеве снаге пред фронтом 3. армије пружале су веома јак и жилав отпор, најпре на линији Виљево — Феричанци, а потом и на Новом дравском каналу и Воћинском потоку. Наше јединице су у тим борбама испојиле ванредну упорност и сналажљивост, храброст и пожртвовање. Маневри — обухвати, обласци и удари у бокове и позадину непријатеља — били су вешто комбиновани са фронталним нападима.

Ослобођење Ђурђеновца, Ораховице и Чачинаца

На по злу познату и јаку усташку оосаду у Ђурђеновцу требало је да нападну 4. и 2. војвођанска бригада 16. дивизије. Баш у моменту када је, око 22 часа 15. априла, 3. батаљон 2. бригаде изашао зачељем из села Шаптиноваца ради напада на Ђурђеновац са 2. и 3. батаљоном 4. бригаде, напао га је један ескадрон Козака, који је дошао из села Бокшића. У једночасовној борби непријатељ је разбијен и одбачен у Бокшић. Уз слабији отпор посаде, 4. и 2. бригада ослобађају Ђурђеновац, а 16. априла око 7 часова крећу за Бокшић, где упадају у село готово без борбе. Око 150 Козака се пре тога повукло према селу Зденци.¹⁶

Увече 17. априла 4. бригада је наставила гоњење непријатеља према Ораховици, коју је њена посада већ била напустила. Међутим, пред Чачинцима се њен 2. батаљон сударио са бројно јачим непријатељем, подржаним са 5 оклопних кола и ватром из оклопног воза. Пошто су главне снаге читаве бригаде извршиле обухват Чачинаца, а помоћне напале фронтално на посаду овог места, оно је брзо ослобођено. С обзиром на то да је 4. бригада, заједно са 1. бригадом, морала да изврши маневар правцем Чачинци — Чералије — Воћин и даље да дејствује према комуникацији Подравска Слатина — Вировитица ради пресецања те комуникације, њу је на положајима око Чачинаца сменила 6. бригада 36. дивизије. Тога дана, 18. априла, 2. војвођанска бригада је вршила снажан притисак на

¹⁶ Исто; Шпиро Лагатор, „4. војвођанска бригада“.

еело Миклеуш заједно са снагама 36. војвођанске дивизије.¹⁷

У међувремену између 16. и 18. априла, 51. дивизија и 29. пук 3. бугарске дивизије су на свом правцу надирања од Доњег Михољца према Подравској Слатини ослободили више насељених места и започели борбе за мостобране на Новом дравском каналу и Воћинском потоку. Пошто је ослободила Феричанце и Осилевац, 36. дивизија је нападала Миклеуш и водила борбе, као и 51. дивизија, за прелаз Воћинског потока и Новог дравског канала, где је непријатељ пружао жилав отпор. Шести корпус избија на комуникацију Воћин — Каменско, а делом снага напада Славонску Пожегу.¹⁸

*Борбе око Подравске Слатине, Сухопоља и
ослобођење Вировитице*

Читав дан 19. априла и у току ноћи 19/20. априла вођене су оштре борбе на Новом дравском каналу и Воћинском потоку. Сутрадан, 20. априла, 7. и 12. бригада 51. дивизије пробиле су код Добровића одбрану непријатеља на Воћинском каналу, ослободиле Добровић, Доње Базје, Адолфово Село и наставиле дејства према Виљеву, Подравској Слатини и Вировитици. Десно од 51. дивизије је 29. пук 3. бугарске дивизије прешао Нови дравски канал и заузео Чађавицу, Носковце и Горње Предријево. У исто време јединице 36. дивизије, лево од 51. дивизије, прелазе Воћински поток, ослобађају више места и фронтално гоне непријатеља према Вировитици. За то време 16. дивизија и снаге 10. корпуса заузимају доминантне висове јужно од Подравске Слатине и избијају на комуникацију Цабуна — Сухопоље. Обухватним маневром 1. и 2. војвођанске бригаде ослобођен је Пчелић и угрођени бок и

¹⁷ Исто; Архив ВИИ, к. 1241, бр. рег. 23/3, 32/3; к. 1246, бр. ред. 4/3; к. 292, бр. рег. 1/3; к. 293, бр. рег. 31/3; к. 1397; бр. рег. 1/4; к. 954, бр. рег. 1/4; к. 1400, бр. рег. 17/2, 4/4; к. 1396-А, бр. рег. 40/2.

¹⁸ Исто.

позадина снагама негријатеља које су се браниле пред фронтом 36. и 51. дивизије. После краће артиљеријске припреме 4. бригада 16. дивизије и 4. бригада 32. дивизије око 22 часа 20. априла, на јуриш ослобађају Подравску Слатину.¹⁹

Штаб Треће армије ради овлађивања Вировитицом и избијања до линије Ђурђеновац — Бјеловар поставља 21. априла следеће задатке својим јединицама: 51. дивизија да продире према Вировитици заједно са 29. бугарским пуком 3. дивизије,²⁰ а по избијању на комуникацију Барч — Вировитица да окрене фронт ка југу и нападне посаду Вировитице са севера; 36. дивизија надире на запад и напада Вировитицу са истока заједно са 32. дивизијом, која ће претходно ликвидирати посаду Сухопоља; 16. и 33. дивизија изводе обухватни маневар јужно од комуникације Подравска Слатина — Вировитица и нападају Вировитицу са југа и југозапада.²¹

Управо најтежи задатак у тим борбама, које на прилазима Вировитици почињу 22. априла, имала је баш 16. дивизија, која је вршила обилазни маневар северним падинама Папука и Билогоре. Брзим и енергичним ударом њене 1. и 2. бригаде правцем Пивница — Јасенаш — Резовачке Крчевине — Светог Тројства био је угрожен десни бок и позадина непријатеља у Сухопољу, које 23. априла ослобађа 36. дивизија. Већ у току ноћи 23/24. априла и сутрадан 1, 2. и 4. бригада 16. дивизије и бригаде 33. дивизије подилазе Вировитици и обухватају је с југа и југозапада. Развиле су се огорчене борбе код села Вировитички Антуновац, око Светог Крижа, Светог Ђурђа и Светог Тројства, где поједини положаји прелазе по неколико пута из руке у руку. Борбе су настављене несмањеном жестином. На правцу Свети Ђурађ — железничка ста-

¹⁹ Исто.

²⁰ 22. априла 13. пук 11. бугарске дивизије сменио је у Подравини 29. пук 3. дивизије.

²¹ Архив ВИИ, к. 292, бр. рег. 1/3; к. 293, бр. рег. 30/1, 31/1, 37/3, 33/33 и к. 1397, бр. рег. 1/4; к. 954, бр. рег. 1/4; к. 1396, бр. рег. 25/3, 33/3, 27/3, 23/3; к. 1400, бр. рег. 4/4; Срета Савић „51. војвођанска дивизија“.

ница у Вировитици 2. бригада 16. дивизије ломила је жилав отпор непријатеља, чији су артиљерија и минобацачи тако успешно дејствовали да су се 2. и 1. бригада морале привремено повући на полазне положаје. Пред само вече 25. априла обе бригаде су поново прешле у одлучан напад и око 20 часова у Вировитицу улази најпре 2. бригада, а ускоро затим и 1. бригада и делови 36. дивизије.

Педесет прва дивизија је продужила гоњење непријатеља према Питомачи; 36. дивизија се налазила у рејону Вировитице и Шпишић Буковице; 33. дивизија је на линији Зидине Богаз — к. 228; 32. дивизија је достигла линију Цремушина — Сибеник; 16. дивизија се поставила у рејону Сибеника и Малог Грђевца; а 12. и 40. дивизија су код Велике Барне.²²

4. БРОЈНИ ОБУХВАТНО-ОБИЛАЗНИ МАНЕВРИ

После пристизања немачког 21. брдског армијског корпуса из Босне у Славонију знатно су ојачане немачко-квислиншке снаге пред фронтом Прве и Треће армије. Стављајући одмах под команду штаба 21. корпуса све немачко-квиелиншке снаге између Саве и Драве, немачки врховни командант Југоистока, генерал-пуковник Јлер наређује им да поседну положаје на линији: Драва — Било-гора — Грубишно Поље — река Илова — Новска — река Сава. На том фронту у Подравини у правцу наступања Треће армије налазиле су се следеће снаге: између Драве и Било-горе 15. козачки коњички корпус; на билогорском правцу, између села Градине и Зринске, ослабљени делови 11. ваздухопловне пољске дивизије; десно од ње, између села Зринске и Великог Грђевца, немачка 22. дивизија; 1. усташко-домобранска дивизија држала је одсек између Великог Грђевца и Грубишног Поља; правац Грубишно Поље — Бјеловар затварали су делови 369. легионарске и 5. усташко-домобранске дивизије. У ближој и даљој позадини ових снага налазила се дивизија „Павелићеве телесне гарде“ у Вараждину и Лудбрегу; делови

18. усташко-домобранске дивизије били су у Kloштару, 21. и 22. усташка бригада у Бјеловару, 5. усташка бригада у Копривници.²³

После ослобођења Вировитице јединице Треће армије наставке су енергично гоњење непријатеља на запад и од 26. до 28. априла водиле оштре и динамичне борбе са непријатељем на фронту Драва — Било-гора — Грубишно Поље. Веома значајне успехе у тим борбама постигле су јединице Десетог корпуса које су на билогорском правцу направиле клин, ослободиле село Брзају и заузеле тактички важне положаје на Богазу (к. 228), Турским Грбовима и Вису (к. 288).²⁴

Уочивши велике могућности које пружа билогорски правац, штаб Треће армије 28. априла својим јединицама издаје заповест за пробој одбране непријатеља на линији Питомача — Грубишно Поље — Гарешница и прелаз у гоњење према Копривници — Крижевцима — Бјеловару. Циљ је био да Десети корпус настави продор гребеном Било-горе и да ее у тај уклињени простор убаце 17. и 36. дивизија. Оне би уз даље продоре Десетог корпуса вршиле обухватне ударе ка северу (36. дивизија) и југу (17. дивизија) по изложеним боковима и позадини непријатеља и тиме, са фронталним нападима 51. дивизије на подравском и 16. дивизије на грубишнопољском правцу, убрзале разбијање одбране непријатеља и настављање наше офанзиве на запад.²⁵

Општи напад свих снага Треће армије почео је ноћу 29/30. априла, па су јединице Десетог корпуса до 3. маја ослободиле већи број места. Оне су се користећи брежуљкасто, шумљено и насељено земљиште Било-горе дубоко уклиниле у одбрану непријатеља и, пошто су се пребациле код села Врбице преко железничке комуникације Kloштар — Бјеловар, наставиле продор ка Малом и Великом Тројству. Користећи овај

²³ Архив ВИИ, к. 293-А, бр. рег. 6/6, 2/10; к. 292, бр. рег. 1/1, 6/2; к. 1208, бр. рег. 21/2; к. 1396-Б, бр. рег. 22/6; к. 1241, бр. рег. 1/4; к. 1246, бр. рег. 43/1; к. 1398, бр. рег. 3/2; к. 101, бр. рег. 4/14; Дневник немачке Врховне команде оружаних снага.

²⁴ Исто.

²⁵ Исто.

продор 36. дивизија је северним падинама Било-горе вршила дубоке обухвате и обиласке непријатељских снага које су држале Турнашицу, Седларицу, Мал>~ и Велику Чрешњевицу. Пошто је 30. априла ослободила ова места, наставила је надирање према Сировој Каталени — Будровцу — Ђурђевцу. Искористивши ове маневре 36. дивизије 51. дивизија је у садејству са 13. пуком 11. бугарске дивизије заузела Питомачу, Кладаре, Клоштар, Пруговац, Ђурђевац и друга места. У исто време 17, 16. и 40. дивизија су на јужним падинама Било-горе разбиле непријатељску одбрану иа правцу Грубишно Поље — Бјеловар, ослободиле низ насељених места и почеле припреме за напад на Бјеловар, Крижевце и Крапину. Тако су 1, 2. и 4. бригада 16. дивизије после оштрих десеточасовних борбе разбиле непријатељску одбрану на друму Слбеник — Зринска, ослободиле Бубањ, Зринску, Велику Писаницу, Булинац, Северин, Старе и Нове Пављане и до 4. маја подишле Бјеловару.²⁶

Оно што је посебно карактеристично за дејства наших јединица у овом периоду јесу дубоки оперативни клинови главнине снага Треће армије гребеном Било-горе, комбиновани са исто тако дубоким обухватно-абилазним маневрима са северних и јужних падина Било-горе, уз фронтална дејства помоћних снага армије. Све је то довело до брзог разбијања непријатељске одбране и до ослобођења огромне територије са више мањих и већих насељених места. Непријатељ* често није био у могућности ни да искористи евоје већ припремљене положаје и утврђена упоришта, него се јаким заштитницама жилаво и упорно бранио да би се главнином снага поступно повлачио на запад. У тим дејствима наше јединице, борци и старешине су издржали огромне напоре, не само у жилавим борбама него и у савлађивању дугих маршева и конфигурације земљишта. Показали су ванредне примере хероизма, пожртвовања и залагања.

У свим тим борбама 16. дивизије у току априла непријатељ је имао око 4.000 мртвих и око 5.000 ра-

градова чије се улице укрштају под правим углом, док се у самом центру налази трг. Са Бјеловаром су готово спојена некадашња села Ивановчани, Марковац, Млиновац, Хрговљани и Нове Плавнице и чине његову периферију. С обзиром на економско богатство и његов географски положај на прузи Загреб — Крижевци — Вировитица — Осијек, Бјеловар је и раније, а и у другом светском рату, имао велики значај за овај део Хрватске.²⁸

²⁸ У данима оружаног устанка 1941. године слободарско становништво Бјеловара и околине, под руководством КПЈ, устаје одлучно у борбу против окупатора и домаћих квислинга. Ту делује Окружни комитет КПХ за бјеловарски округ, Срески комитет и доста разграната мрежа партијских, скојевских и других **ПОЛИТИЧКИХ** организација НО покрета. После Окружне партијске конференције КПХ одржане 5. јуна 1941. у Калнику створене су током јуна и јула и прве партизанске групе у бјеловарском округу: Калничка, Бјеловарска, Јаворовачка, Мословачка, Билогорска и друге. На челу Бјеловарске партизанске групе је Густав Перле Бенда. Народноослободилачки покрет иде још више у ширину када је ускоро на чело Окружног комитета КПХ стао Грга Јанкез, шпански борац и ранији секретар Окружног комитета. Нижу се партизанске акције и други окршаји са непријатељем у Бачковици, Великом Тројству, Оровцу, Новиграду, Решковцима и Пречецу. Већ у октобру 1941. образован је и НО одбор за срез Чазму, а до краја године у источној Било-гори делује око 20 месних НО одбора. У пролеће 1942. формиран је партизански одред познат као Билогорска чета. На њеном челу је Геден Богдановић, командир, и Петар Бишкуп, политички комесар. Чета изводи бројне акције у околини Бјеловара, међу којима је најпознатија она из септембра 1942. у којој је после петочасовне борбе у Грубишном Пољу, погинуло 120, а заробљено 140 непријатељских војника. Убрзо је из те чете израстао Билогорски батаљон, који улази у састав 1. ударне бригаде. Али је на овом подручју и даље дејствовао Мословачки НОП одред, а од лета 1943. и нови Билогорски и Бјеловарски НОП одред. Тада у читавом бјеловарском округу постоји 146 месних, 14 општинских, 4 среска и Окружни НО одбор власти са преко 700 одборника. Нижу се многе акције Бјеловарског и Калничког одреда у Новој Рачи, Северину, Гудовцу, Великом Грђевцу и на прузи Бјеловар—Клоштар и Бјеловар—Крижевци. Септембра 1944. су борци Бјеловарског НОП одреда укључени у састав 32. дивизије 10. загребачког корпуса.

Саво Велагић „Бјеловарски партизански одред“, Загреб, 1964; Архив ВИИ, к. 954, бр. рег. 1—2/5, 1—11/5, 1—12/5.

Четвртог маја 1945. су ранији борци Бјеловарског одреда који су се налазили у 32. дивизији Десетог корпуса водили оштре борбе на гребену Било-горе. С њима није био некадашњи политкомееар Билогорске чете и њихов командант 32. дивизије Петар Бишкунт Вено. Смртно рањен у рејону Подравске Слатине при обиласку својих бораца, Вено је издахнуо 27. априла, управо 8 дана пред коначно ослобођење Бјеловара. Његову смрт су осветили његови борци и борци 16. војвођанске, 17. источnobосанске и 40. славонске дивизије, који су 4. маја 1945. ослободили Бјеловар.²⁹

Посаду Бјеловара и околних места сачињавали су делови немачке 11. и 22. дивизије, 1. и 5. усташко-домбранске дивизије, 21. и 22. усташког здруга. Одступајући пред јединицама Треће армије, те снаге су се још у току 3. маја припремале за непосредну одбрану града са линије: село Марковац — село Гргинац — село Новосељани — село Плавнице — село Хрговљани.³⁰

Према плану Треће армије Бјеловар је требало да нападне северно од комуникације Велики Грђевац — Булинац — Бјеловар 17. а јужно од те комуникације 16. и 40. дивизија. Општи напад све три дивизије почео је 4. маја 1945. У жестоких борбама 2. крајишка бригада 17. дивизије успела је да заузме северни део села Новосељани и да предњим деловима упадне у источно предграђе Бјеловара. У то време 6. пролетерска бригада разбила је посаду села Гргинац и напаала северни део села Марковца. У јужни део села Новосељани упала је 15. мајевичка бригада, а потом је извршила притисак на југоисточни део Бјеловара. За то време 2. и 4. бригада 16. дивизије и 18. бригада 40. дивизије — пошто су еломиле одбрану села Нови и Стари Пављани, Брезовац и Средице — врше напад на град са југа, југозапада и запада. Водила се оштра борба за сваку кућу и за сваку улицу. Непријатељ је пружао нарочито јак отпор из железничке станице и

²⁹ Исто.

³⁰ Архив ВИИ, к. 293-А, бр. рег. 2/10; к. 136, бр. рег. 17/9, 8/4; к. 292, бр. рег. 6/2; к. 101, бр. рег. 4/14; к. 1398, бр. рег. 3/2.

околних зграда. Под убитачном ватром артиљерије и митраљеза наши борци су морали савлађивати многе жичане препреке и бункере да би око 21 час сломили и последњи отпор немачко-усташке посаде и ослободиле Бјеловар.³¹

Одмах пасле ослобођења Бјеловара 16. и 17. дивизија су наставиле гоњење непријатеља општим правцем Свети Иван Жабно — Крижевци, док је 40. дивизија — у резерви Треће армије — задржана у Бјеловару. У току 5. маја јединице 17. дивизије ослободиле су више места између Бјеловара и Крижеваца, као: Кобасичари, Подгорци, Краљевац, Ковачевац, Горње Село, Лемеш, Ђурић и друга. Десно од 17. дивизије — гребеном Било-горе — надирале су јединице Десетог корпуса. Оне су у периоду од 3. до 6. маја разбиле немачко-усташко-домобранску одбрану на свом правцу напредовања, ослободиле већи број места и избиле на комуникацију Копривница — Крижевци у висини села Царевдара и Леповине. Јединице 17. и 33. дивизије и 4. бригаде 16. дивизије су у току ноћи 6/7. маја сломили отпор непријатеља у Крижевцима и ослободиле град. У борбама на подручју Крижеваца погинуло је око 200, а заробљено око 80 Немаца и усташа. Запленена су 2 топа, 4 минобацача, 5 митраљеза, 150 пушка и друга опрема. За то време остале бригаде 16. дивизије подилазиле су комуникацији Крижевци — Загреб, док је 40. дивизија кренула из Бјеловара према Светом Ивану Жабном.³²

Шестог маја је 2. војвођанска бригада била у покрету правцем Крижевци — Грегуровец — Фодровци — Високо — Храшћина; 1. бригада је маршевала истим правцем иза 2. бригаде, а 4. је са бригаама 17. дивизије избила пред Крапину. На тај начин су јединице 16. и 17. дивизије стигле на комуникацију Вараждин — Загреб, у шири рејон Хума и Брезнице.

Неко је у колони испричао о Матији Губецу, херојском вођи велике буне сељачких маса у Хрватској

³¹ Архив ВИИ, к. 293-А, 6Д. рег. 6/6; к. 292, бр. рег. 1/1, 2/3; к. 954, бр. рег. 1/5; к. 1293, бр. рег. 36/2.

³² Исто.

али је неко годсетио борце и на Лепоглаву, казамат и мучилиште комуниста и антифашиста у Краљевини Југославији. Са тим причама колоне су одмицале прелазећи Калничко Горје и Иваншчицу и приближавале се Кралини.³³

6. ЦЕЈБЕ—А>УБЉАНА—ТРЖИЧ—ЕДЕНДОРФ—ГАЛИЦИН
—БЛЕД—ЈЕСЕНИЦЕ

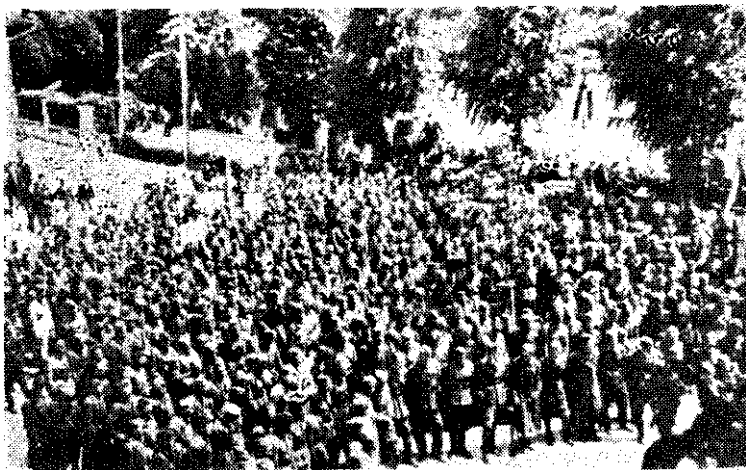
Пред 2. бригадом и 16. дивизијом после ослобођења Крапине и других места на северозападним границама наше земље стајали су још дуги маршеви и борбе. Истина, 7. маја 1945. проглашена је безусловна капитулација и сбустава даљих борби од немачких јединица. Ту заповест је потписао адмирал Денрсп, врховни командант немачких оружаних снага. Тог дана требало је да престану и даље борбе немачко-квислиншких снага под командом генерала Лера на југословенском ратишту. Међутим, оне су за Југословенску армију трајале све до 15. маја 1945. године.

У моменту Деницовог протласа капитулације Немачке, белогардејске, усташко-домобранске, Недићеве, рејону Крапинских Топлица. Та вест је брзо доспела да свих јединица. Настало је опште славе и радост. Борци су се љубили и певали, пуцали из свег оружја; светлеће ракете су парале тмину. Али, само за кратко, јер су сви били свесни да за нашу армију рат још није завршен. Пред њом су и око ње још стајале немачке, белогардијске, усташко-дамобранске, Недићеве, Љотићеве и четничке јединице под командом генерала Лера. Самом Леру и немачко-^квислиншким штабовима је више одговарало да се докопају Аустрије, где би се предали западним савезницима, а не Југословенс^сој армији. Зато су, с једне стране са нашим штабов^има водили преговоре ради добијања у времену, а у исто време поступно померали своје јединице према Аустрији. Такве планове пореметила је завршна офанзива наше армије, а посебно брзи гградор 6. бригаде 36.

³³ Архив *ВИИ*, к. 954, бр. рег. 1—2/5; к. 953, бр. рег. 31—1/3.

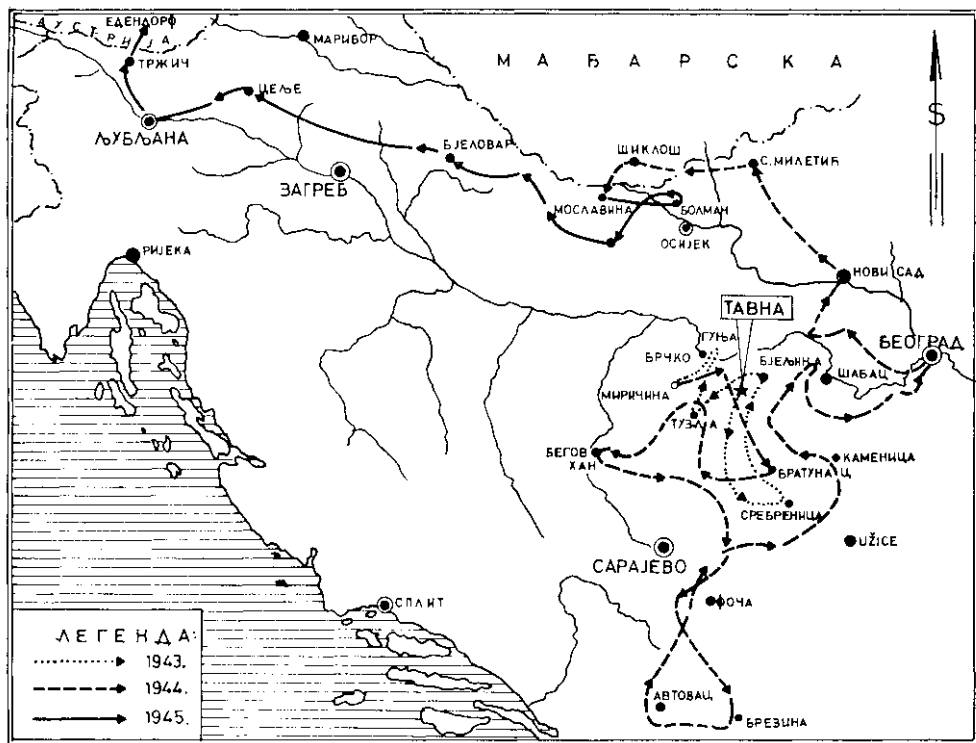
за Едендорф и Галицин у Аустрији радл спречавања неггријатељу да се некажњен пребаци преко Драве и побегне у Аустрију. У рејону Дравограда, Гуштања, Словенградеца, Межица, Плиберка била је окружена читава Лерова балканска немачко-квислиншка група-ција. У том окружењу непријатеља учествовале су јединице 16, 17, 36. и 51. дивизије Треће армије, Четврте оперативне зоне НОВ Словеније и деа бугарских јединица. После тродневних жестоких борби између 13. и 15. маја 1945. престао је око 17 часова 15. маја последњи отпор непријатеља.³⁶

У тим последњим борбама у чишћењу путева и шумарака, села и засеока од непријатељских групица, у хваташу и разоружавању мањих и већих колона и група Немаца, усташа, домобрана, белогардејаца, четника и других — 1. и 2. војвођанска бригада 16. дивизије дале су значајан допринос. Тада пред њима нису више били холи и надувени „иберменши" и „господари" света, већ заробљеници прђави, оборене главе, мутна и безизразна погледа.

Борци и руководиоци 2. војвођанске НОУ бригаде у Бегуњу, мај 1945.

¹³ Исто.

Борбени пут 2. војвођанске НСУ бригаде

У тих петнаест дана маја, поред 910 логинулих, 1.912 рањених и 32.203 заробљена војника, непријатељ је у борбама са 16. дивизијом остао и без 190 топова, 4.660 пушкомитраљеза, митраљеза и аутомата, 15.757 пушака, 1.926 пиштоља, 129 минобацача, 6 тенкова, 677 камиона, 133 других моторних возила, 111 радио-станица, 1.330 кола и 1.350 коња. У том периоду 16. дивизија је имала 140 погинулих, 652 рањена и 37 не-сталих бораца.³⁷

Врховни командант Југословенске армије маршал Тито својом наредбом од 15. маја 1945. похвалио је „храбре групе“ Треће армије за њихово успешно извршење свих задатака и за извојеване лобеде у завршним операцијама наше армије. Ово је уједно била и последња ратна похвална наредба, коју је у нашем рату издао врховни командант.

Већ 20. маја 1945. године 1. и 2. бригада се враћају у земљу и размештају на просторији Тржич — Блед — Радовљица — Предвор — Поткорен. Ту обезбеђују наше границе и контролишу комуникације према Аустрији и Италији.

У часовима одмора и предаха борци уређују логоре, чисте оружје и одећу и с времена на време баце поглед на снежне врхове Триглава и Караванки, размишљајући о свом Срему, Банату и Бачкој. А онда би неко ловео, а други одмах прихватили свима њима увек драгу песму:

*„Кад бригада преко Саве крене
гири руке, мајко то мене ..*

¹³ Исто.